

Nápev *tropárov* 5. hlasu

rôznych vetiev novobyzantskej tradície

Text tropára a t^heotokia 5. hlasu

Τόν συν- ἀναρχον Λόγον 7 Πα-τρί καὶ Πνεύμα- τι, 6
τόν εκ Παρθένου τεχ-θέντα 8 εις σω-τη- - -ρίαν η-μῶν, 7
αυμ-νήσω-μεν πιστοί 7 καὶ προσκυνήσωμεν, 6
ὅτι ηυδόκη- -σε σαρκί, 8
ανελθεῖν εν τῷ σταυρῷ, 7
καὶ θά-να-τον υ-πομείναι, 8
καὶ εγείραι τούς τεθνε-ώτας, 9
εν τῇ εν-δόξῳ 5 Αναστή-σει αυ-τού. 6

Δόξα... Καὶ νύν... Θεοτοκίον

Χαίρε πύλη Κυρίου 7 η αδιόδευτος, 6
χαίρε τείχος καὶ σκέπη 7 τῶν προστρεχόντων εις σέ, 7
χαίρε αχείμαστε λιμήν 8 καὶ Απειρόγαμε, 6
η τεκούσα εν σαρκί 7
τόν Ποιητήν σου καὶ Θεόν, 8
πρεσβεύουσα μή ελλείπης, 8
υπέρ τῶν ανυμνούντων, 7
καὶ προσκυνούντων 5 τόν Τόκον σου. 4

Ⲫⲟⲩⲉⲛⲁⲓⲁⲗⲏⲃⲟⲥ ⲉⲗⲟⲃⲟ ⲟⲩⲩⲟⲩ ⲛⲁ ⲁⲭⲟⲩⲛ,
ⲩⲱ ⲁⲃⲩⲁ ⲣⲟⲓⲃⲁⲩⲉⲉⲁⲗ ⲛⲁ ⲉⲡⲓⲉⲛⲓⲉ ⲛⲁⲓⲩⲉ,
ⲃⲟⲓⲡⲟⲛⲓⲙⲁ, ⲉⲡⲉⲣⲏⲓⲛ, ⲛⲁ ⲡⲟⲕⲗⲟⲛⲓⲙⲁⲗ:
ⲓⲁⲕⲱ ⲉⲗⲓⲛⲟⲃⲟⲗⲏ ⲡⲗⲟⲧⲧⲓⲟ // ⲉⲩⲱⲓⲧⲧⲓ ⲛⲁ ⲕⲣⲓⲧⲩⲱ
ⲛⲁ ⲉⲙⲉⲣⲧⲩⲱ ⲡⲣⲉⲧⲧⲉⲣⲡⲉⲧⲧⲓ, // ⲛⲁ ⲃⲟⲓⲕⲣⲓⲛⲓⲧⲧⲓ ⲟⲩⲙⲉⲣⲩⲱⲃⲁ
ⲉⲗⲁⲃⲏⲙⲁⲩ ⲃⲟⲓⲕⲣⲏⲓⲉⲙⲁⲩ ⲃⲟⲛⲓⲙⲁ.

Ⲡⲁⲃⲁⲩⲉⲁ, ⲁⲃⲉⲣⲉ ⲓⲁⲛⲁ ⲛⲉⲡⲣⲟⲭⲟⲁⲛⲓⲙⲁⲗ:
ⲣⲁⲃⲁⲩⲉⲁ, ⲉⲧⲧⲉⲛⲟ ⲛⲁ ⲡⲟⲕⲣⲟⲃⲉ ⲡⲣⲏⲧⲉⲕⲁⲓⲟⲩⲛⲓⲭⲩⲱ ⲕⲩⲱ ⲧⲉⲃⲧⲉ:
ⲣⲁⲃⲁⲩⲉⲁ, ⲛⲉⲱⲉⲩⲣⲉⲃⲉⲗⲉⲙⲟⲉ ⲡⲣⲏⲉⲧⲁⲛⲓⲛⲓⲉ ⲛⲁ ⲛⲉⲛⲓⲕⲩⲟⲃⲉⲣⲁⲓⲛⲁⲗ,
ⲣⲟⲓⲃⲁⲩⲁⲗ ⲡⲗⲟⲧⲧⲓⲟ // ⲧⲉⲱⲣⲥⲁ ⲧⲉⲱⲉⲓⲟ ⲛⲁ ⲉⲓⲁ:
ⲙⲟⲗⲁⲩⲛ ⲛⲉ ⲩⲱⲓⲕⲩⲁⲧⲉⲃⲁⲓ // ⲩⲱ ⲃⲟⲓⲡⲉⲃⲁⲓⲟⲩⲛⲓⲭⲩⲱ *
ⲛⲁ ⲕⲗⲁⲓⲁⲓⲟⲩⲛⲓⲭⲩⲱ ⲣⲁⲓⲧⲉⲃⲩⲱ ⲧⲉⲱⲉⲙⲩⲱ.

Strednobyzantský nápev (12.-15. stor.)

Stupnica 5. hlasu: D E F G a b

Najstarší dostupný nápev 5. hlasu súvisiaci so spevom tropárov je psalmodický model.¹ Základným tónom je *D*, deklamácia prebieha na *G*. Najvyšší tón melódie je znížený *b^b*.

Δό-ξα Πα-τρί και Υι-ώ και Α-γί-ω Πνεύ-μα-τί.

Ἐ-ξο-μο-λο-γή-σο-μαι σοι, Κύ-ρι-ε, ἐν ὅ-λη καρ-δί-ᾳ μου,

δι-η-γή-σο-μαι πάν-τα τὰ θαυ-μά-σι-ά σου.

V psalmódii 5. hlasu môžeme identifikovať nasledujúce stavebné prvky:

1.- 2. Deklamačný tón *G*; zvlnenie zostupujúce k *E* a vzápätí vystupujúce k *a*:

3. Akcentácia cez tón *a*:

4. Slabá kadencia s finálou *G*:

5. Silná kadencia s finálou *D*:

¹ Z aténskeho rukopisu EBE 2458 (r. 1360). In: Ch. Troelsgård, Cantus Planus Conference, Lillafüred 2004.

Novobyzantský nápev (15.-20. stor.)

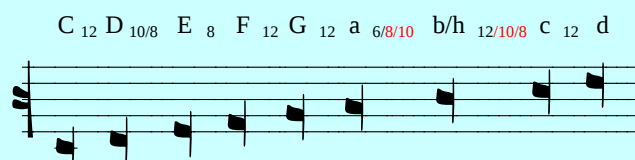
V súčasnej byzantskej tradícii existujú v 5. hlase dve typovo rôzne tropárové melódie.

- A. Pomalšia, slávnostná, so základnými tónmi *D* a *G*, ktorej pôvod siaha pravdepodobne do 14.-15. stor.
- B. Novší nápev (doložený cca. od 16.-17. storočia) je jednoduchší, rýchlejší, s hlavnými tónmi *a* a *c*.

Moderný grécky nápev (18.-20. stor.)

Starší variant A má dnes ladenie podobné 3. hlasu. V rozsahu F-c využíva podľa potreby najmä enharmonické ladenie (čistá kvarta F-b). Pokiaľ melódia vystupuje vyššie k tónu c, ladenie sa môže, ale nemusí meniť na mäkko-diatonické.

Ladenie gr. tropárov 5. hlasu – typ A:

PL – P.Lampadarios, *Theos Kyrios*:

Θε - ός Κύ - - ρι - ος, καί ε - πτέ - φα - - νεν η - - μίν,
ευ - λο - γη - μέ - - νος ο ερ - χό - - με - νος εν ο - νό - μα - - τι Κυ - ρί - ου.

PE – Manuel Protopsaltis (Petros Lampadarios)

Τόν συν-άν- - αρ-χον Λό- - γον Πατ-ρί καί Πνεύ-μα- - τι,
 τόν εκ Παρ-θέ- - νου τεχ- θέν- - τα εις σω- - τη- - ρί- - -αν η- - - μών,
 αν-υμ-νή-σω- - μεν πισ-τοί καί προσ-κυ- νή- - σω- - μεν,
 ό- - - -τι ηυ-δό-κη- - σε σα- ρκί, αν-ελ-θείν εν τώ σταυ-ρώ,
 καί θά-να-τον υ- - πο -μεί- - ναι, καί ε-γεί-ραι τούς τε- - - - θνε- - ώ- - τας,
 εν τῇ εν-δό-ξω Α-να-στά- - σει αυ- - τού.

Krátka analýza

Starší nápev typu A je pomerne jednoduchý, zostavený z obmedzeného počtu motívov. Prvé dva riadky sú takmer zhodné a ich melódia má zreteľné psalmódické kontúry.

PE

PE-kostra

Prvky psalmódie: 1+2 6

Tretí riadok je miernou modifikáciou prvých dvoch. Štvrtý riadok tvorí dvojnásobný motív výstupu k *b* a zostupu k *E*.

PE

PE-kostra

Prvky psalmódie:

3

2

Piaty riadok prináša prvky bez obdoby v psalmódii, ale opakuje aj motívy z predošlých riadkov. Posledný riadok má minimálne exegetické rozdrobenia. Finálou *G* zodpovedá slabšej psalmodickej záverovej kadencii, avšak podobnosť nie je celkom presvedčivá.

PE

PE-kostra

Prvky psalmódie:

5

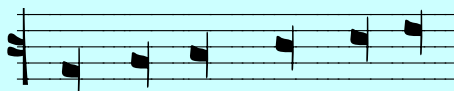
Novší variant B má mätko-diatonické ladenie spravidla s ťažiskom v hornom tetrachorde. Ide o veľmi jednoduchý nápev, ktorý je akoby transponovaný o kvintu vyššie, keďže základný tón *a* tak prejavuje vlastnosti primárneho základu D (zvyšovanie tónu F na F[#] ako paralela k tónu H, čistá kvinta *a-e* ako paralela k *D-a*). Vzťah variantu B ku A nevidno žiaden, avšak na rumunských nápevoch sa ukáže, že ten vzťah predsa existuje a je pomerne zložitý.

Vo všetkých prameňoch je nápev B zhruba rovnaký, uvádzame preto len jeden príklad podľa Petra Efezského a dva bulharské varianty, ktoré sú o čosi jednoduchšie.

Ladenie gr. tropárov 5. hlasu – typ B:

(H C d e f g)

F[#] 8 G 12 a 8/10 b/h 10/8 c 12 d

PE – Petros Efesios

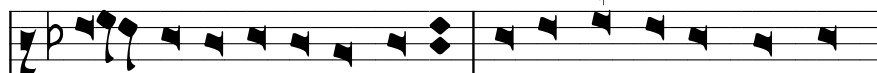
Τόν συν-άν-αρ-χον Λό- - γον Πατ-ρί καί Πνεύ-μα-τι,

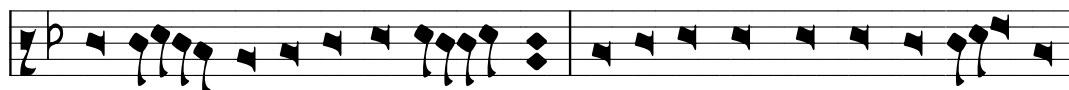
τόν εκ Παρ-θέ-νου τεχ-θέν-τα εις σω-τη-ρί- -αν η-μών,

α-νυμ-νή-σω-μεν πισ-τοί καί προσ-κυ-νή-σω-μεν,

ό- - τι ηυ-δό-κη-σε σα-ρκί, αν-ελ-θείν εν τώ σταυ-ρώ,

καί θά- - -να-τον υ-πο- -μεί- -ναι, καί ε- γεί-ραι τούς τε-θνε- -ώ- -τας,

εν τή εν-δό-ξω Α-να-στά-σει αυ- τού.

P. Dinev (M.p.Todorov):

ГО-БЕ-ЗНА-ЧА-ЛЬНО-Е СЛОВО ОЦѢ И ДѢХО-ВН,
 Ѡ ДѢВЫ РО-ЖДШЕ-ЕСА НА СПЕ-НІЕ НА-ШЕ,
 БО-СПО-НІМЪ, ВѢ-РНІ-И, И ПО-КЛО-НИ-МАСА:
 Ѧ-КѦ БЛА-ГО-ВО-ЛІ ПЛО-ТІ-Ю ВЪЗЫ-ТИ НА КРѢТЪ И СМЕРТЬ ПРЕ-ТЕ-РПѢ-ТИ,
 И БО-СКРѢ-НІ-ТИ ОУ-МѢ-РШЫ-А СЛА-ВНЫМЪ БО-СКРѢ-НІ-ЕМЪ БО-НІМЪ.

archim. Amvrosij:

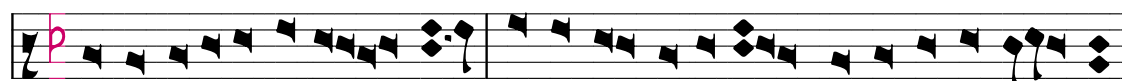
ГО-БЕ-ЗНА-ЧА-ЛЬНО-Е СЛОВО ОЦѢ И ДѢХО-ВН,
 Ѡ ДѢВЫ РО-ЖДШЕ-ЕСА НА СПЕ-НІЕ НА-ШЕ,
 БО-СПО-НІМЪ, ВѢ-РНІ-И, И ПО-КЛО-НИ-МАСА:
 Ѧ-КѦ БЛА-ГО-ВО-ЛІ ПЛО-ТІ-Ю ВЪЗЫ-ТИ НА КРѢТЪ И СМЕРТЬ ПРЕ-ТЕ-РПѢ-ТИ,
 И БО-СКРѢ-НІ-ТИ ОУ-МѢ-РШЫ-А СЛА-ВНЫМЪ БО-СКРѢ-НІ-ЕМЪ БО-НІМЪ.

Bukovinský grécky rospev (18. stor.)

Nápev v kyjevskej notácii prepisujeme z **J951** a pridávame predznamenanie, ktoré v pôvodnom rukopise nie je prítomné, ale ak ide o grécky nápev, malo by tam byť.

Melódia je typu B, avšak s deklamačným tónom *d* (*G*) namiesto *c* (*F*).

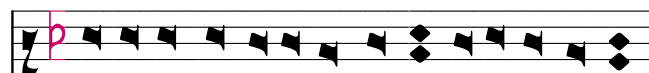
Dragomirna 1769, hlas 5

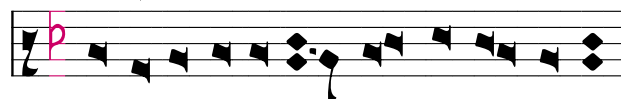
БѢ-ГО-СПО-ДѢ -ВН- СѦ НА- БѢ-ГО -СѦО- ВѢ ГѢА-ДѢ ВО -МѦ ГО- ПО- - НѢ.

ГО-БѢ- НА-ЧѢ-НО-Е СѦО-ВО СѢ-ЦѢ НѢ ДѢ-ХО-ВН

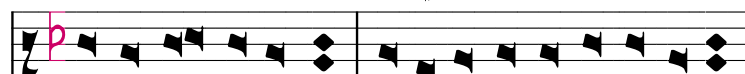
СѢ ДѢ-ВЫ РОЖ-ШЕ-Е-СѦ НА СПѢ-СЕ-НІ-Е НА-ШЕ

ВО-СПО-ДѢ ВѢ-НІ-НѢ НѢ ПО- КѦО- НН- СѦ

ДѢ-КѢ БѢА-ГО-ВО-АН ПѦО-ТІ-Ю ВѢН-ТИ НА КѢ

НѢ СМѢО ПѢ- ТѢ- ПѢ -ТИ, НѢ ВО-КѢ-СН-ТИ ОУ-МѢ-ШІ-А

СѦА- - -ННѢ ВО-КѢ-СѢ- -НІ- -Е ТѢО- - -НѢ.

Ruský grécky rospev (17.-18. stor.)

V 17. storočí sa v Rusku objavuje systém tzv. gréckeho rospevu. Tropár 5. hlasu je v podstate totožný s melódiou používanou v Bulharsku (Todorov, Amvrosij).

GRr – Tropár (podľa SI) gréckeho rospevu:

Obichód nótnago pénija – vsenóščnoje bdénie, Moskva, 1909

ГО-БЕ-ЗНА-ЧА-ЛЬНО-Е-ЛО-БО-О-ЦѢ-И-АХ-О-ВН,
ДѢ-Ы-РО-ЖДШЕ-Е-СѦ-НА-СѦ-СЕ-НІ-Е-НѦ-ШЕ,
БО-ПО-ІМЪ, ВѢ-РНІ-И, И-ПО-КЛО-НІ-МЪ:
ІѦ-КѦ-БѦ-ГО-БО-ЛН-ПЛО-ТІ-Ю-ВЗЫ-ТИ-НА-КѦ-И-СМЕР-ТЬ-ПРЕ-ТѦ-РПѦ-ТИ,
И-БО-КѦ-СѦ-ТИ-ОУ-МѦ-РШЫ-Ѧ-СЛАВНЫ-БО-КѦ-НІ-ЕМЪ-БО-ІМЪ.

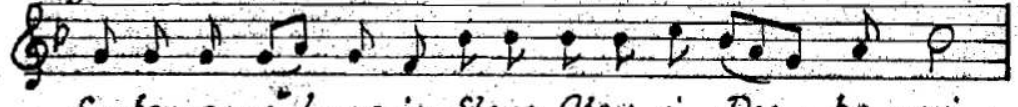
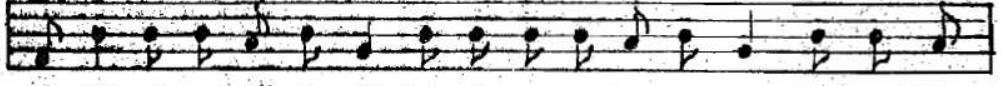
Žumberacke prostopenie

Okretno

V.
Bog Go-spod i ja - vi - - sja nam,

blago - sloven grijadij vo i - mja Go - spo - dne.

Umjereno TROPAR

So-bez-na-čal-no-je Slovo Otcu i Du - ho - vi,

ot Djevi roždše-je sja na spa-se-ni-je na-še, vos-po-jim

vjerni i po-klonim-sja, ja-ko bla-go-voli plo-ti-ju

vziti na krest, i smeri preterpje-ti, i voskresi-ti u-mer-si-ja,

sla - - vnim vos-kre-se-ni-jem svo - jim.